O MLADIMA

NA IZLOŽBI „OBLIKA“ U ZAGREBU

Ono što je N. J. napisao u «Politici« povodom jedne proljetne izložbe jug. umjetnika u Beogradu, vrijedi i za prošlu izložbu beogradskog umjetničkog udruženja **»Oblik«**, koja se održala u Umjetničkom paviljonu u maju mjesecu. N. J. piše: »Ništa na ovoj izložbi ne uzbudjuje: niti jedan veliki temperamenat, nijedno veliko traženje, niti velika smelost, niti otkrivanja, koja prelaze obične dimenzije... Danas medjutim i najmladji gledaju da svoje moderno shvatanje slikanja dovedu na svakoj slici do jedne vrste akademizma i muzejstva... Slikarstvo kod nas može na ovaj način biti samo jedna grana, manje ili više interesantna i uspela, opšteg evropskog slikarstva, koga danas predstavlja pariska škola...«

To ja smatram toliko točno i za cjelokupni izgled »Oblikove« izložbe da se tu nema šta dodati ni uzeti. Konačno »Oblik« što je htio postići u glavnom je i postigao t. j. ići pariškom linijom. U programnom govoru povodom otvorenja izložbe Oblikove u Beogradu. V. Stanojević je jasno naznačio idejne smjernice i likovne idealne grupe: »Za danas je van svake sumnje da jedan umetnik ili umetnički pokret koji ne stoji u bliskoj ili stalnoj vezi s umetničkim stvaranjem u Parizu, rizikuje da izgubi visoki umetnički kriterijum, da postane anahroničan, da padne u provincijske šturosti... Stvoriti umetnički pokret, koji će biti u prvom redu naš (jer svaki je umet. pokret bivao u prvoj etapi lokalno označen)...« itd.

Istina pojedinim članovima »Oblika« je uspjelo doseći nivo evropski s obzirom na kvalitetu, ali nas s druge strane »Oblik« nije uspio uvjeriti u postojanje nekog samostalnog likovnog pokreta, kako je to n. pr. u Zagrebu uspjelo mladima grupiranima oko »Zemlje«.

Ako se uzme u obzir Blagojevićevo tumačenje »u čemu se sastoji duhovno-plastički postulat Oblikov« (»Pravda« 7. XI. 1932) vidi se, da idejni okvir toga društva nije ni dopuštao nikakove pobune protiv ustaljenih autoriteta zapada, protiv ropskog sljedjenja onog što je u Parisu »en vogue«.

A milje i društveni položaj umjetnika, koji su još uvijek smatrani kao bića niže vrste, borba za »pijacu«, »čaršijski« interesi, opće prilike itd., bili su i suviše moćni faktori, da donuste i jednom mladjem da se usprotivi, a od mladjih se to i očekivalo. — Izgleda da medju njima još i nije došlo do kolektivnog saznanja da ovako dalje produživati nema smisla i kao da medju njima danas uopće ni nema jake ličnosti.

Istina **Mirko Kujačić** je izvan »Oblika« pokušao da protestira u duhu »dadaizma«. Poljepio je na platno cokulu naslikao lice bez glave, podao [illegible] dimenzije. Međutim [illegible] svoj [illegible]

»Dadaizam se javlja da negira celu postojeću umetnost ne dajući svom destruktivizmu konkretan oblik socialnog revolucionarstva.«

Kujačić je trebao spoznati, da je anarhizam gradjanskih intelektualaca u nadrealizmu našao logično produženje i bolje rješenje. Dok je njegov podvig spram ciriškog »Da-da« pokreta u zakašnjenju za 20 god. Cokule na platnu nisu i ne mogu biti putokaz za nova likovna stremljenja.

Još manje to mogu biti platna mladih unutar »Oblika«. Ona u većini slučajeva nisu ni dobre slike.

Dati se voditi **Brankom Popovićem**, prihvatiti bez kriticizma pariško orijentaciju i maniru kolorizma, znači danas i za Beograd ploviti linijom najmanjeg otpora.

Dosta se je kroz našu kritiku objašnjavalo što je larpurlartizam i gradjansko slikarstvo a šta nije, no važno je, slikalo se kako mu drago, imalo se ne znam kakovu likovnu koncepciju i uvjerenje o društvenoj funkciji umjetnosti — da se bude slikarem treba imati ličnog dara. Jer svako slikarstvo pa i larpurlatizam mjeri se po visini likovnog kvaliteta, koji je uvjetovan originalnošću koncepcije, temperamentom, osjećajem za valer i ekvilibar bojnih površina unutar okvira, sposobnošću ličnog doživljavanja itd. — **Mogu Ličenovski** ili **Martinovski** ili itd., pokrivati svoju sirovost savremenim kolorističkim manirama, pomanjkanje osjećaja za ekvilibar i valersko gledanje boja ne dadu se sakriti.

Smatrati tehnički vješto maljana platna, a dijelomično bez onih prije spomenutih preduslova, definitivnim slikarskim djelom, zrelim za izlaganje, mogu u Zagrebu samo još kritičari Ivo Franić i anzihtskarten-maler Milenko Djurić. Sve te slike mladih, izuzev **Milenka Šerbana**, slikane su u okerasto smeđim, ugušenim plavo sivim intonacijama, donešene bez kontrasta, bez elana te djeluju tužno. Sumorna su to platna zamorene mladosti.

I prosto je nemoguće za slikara biti toliko neosjetljiv i ne doživjeti bojno druge senzacije i utiske u pristaništu, a druge u ateljeru ili na berbi, kao što je to slučaj sa **Huterom**. Originalnost njegovog komponovanja, koji način podsjeća po svojoj duhovitosti na Tabakovića, time samo gubi. Jer dok bi ta intonacija i skala boja bila razumljiva kod berbe, ne može da bude u ateljeru. Huter bi tai atelierski rad morao bacit do vraga i poći u pejsaž da oživi poletu. Impresionistička disciplina bi mu samo pomogla i obogatila registar njegovih boja, koji je suviše ograničen.

Milenko Šerban je opet opsjednut Matissom. Istina može se vojvodjanski pejsaž slikati otvorenim kulerom, ali da se uskladi otvorenim ultramarin sa sirovim roza [illegible] u [illegible] u prvom planu, [illegible] ukus [illegible] Otvoren kuler i dvoplošna Matissova koncepcija su opasne stvari u rukama valerski neosjetljivog slikara. Tada se planovi lome i ono što je straga gura se u prvi plan i obratno. (Mrtva priroda br. 80). Grafički umeci ne mogu spasiti te valerske praznine tim više kad su došli kao manira, a ne nužda i kad su shvaćeni crtački. (Mladić br. 79.) Šerban, koji ima mogućnosti za razvoj i koji još nije zatvoren, trebao bi se riješiti Matissove dvoplošne koncepcije, kad i onako nije shvatio Matissa, i poći na rad bez tih predrasuda o nužnosti biti savremen i pod silu moderan. On ima u sebi nekog ekspresionističkog zanosa i elana i ne plaši se boje, te bi trebao da se disciplinira, da nauči valerski gledati, savladati boju i prostor, jer boja je plemenita stvar i nije za nevješte ruke.

Istina nije teško danas nakon toliko tisuća naslikanih i to relativno dobro naslikanih nature mortea, postaviti jedan nature morte. Ima već toliko dobrih recepta i načina i treba samo malo izmijeniti raspored riba, vrčeva, jabuka. Odatle valjda i dolazi, da su na ovoj izložbi najbolji upravo ti nature morte. Tako kod **Andrejević-Kuna Djordja** jedino i dolazi u obzir slika »Jabuke«. No njemu se toliko svidjelo grafičko konturiranje da vozi tu konturu oko svih objekata na slici te nepotrebno razbija valer, gdje ga je prije i bez toga postigao. Mogao si je pogledati kako se to ima sa tim grafičkim elementima na slici i zašto se on rabi kod starijeg si kolege iz vlastite grupe **Tartaglia Marina** (br. 95, 93 itd.), gdje je on upotrebljen ne da razbije valer, već da mu pomogne, a logična je posljedica čitave koncepcije i načina obradbe.

Lučev Ivan je oprezniji i čini se jedini od tih mladih, koji zna čemu on služi i kako se s njim postupa, te ne upada u maniru. Da nema valerske greške na lijevoj strani njegove mrtve prirode, gdje mu roza bojna mrlja ide u prvi plan, bilo to jedno od boljih platna sa izložbe, slikano ozbiljno, sa puno pažnje, tehničkog znanja i valerske osjetljivosti.

Lučev Radonić Stanka je istina glasnija od njega, ali bolje bi bilo da je obratno. Ona neinteligentno macka špahtlom boju, jednako pastozno i u jednakoj visini i intonaciji po cijeloj slici. Bez osjećaja za materiju i bez osnovnog iskustva, da se siene imadu donašati po mogućnosti lazurno, da bi mogle da dišu, a svjetla pastozno. Ona sve obljepi jednakom količinom boje, izmučí sebe, sliku i gledaoca i — proglasi se slikarom.

O **Martinovskom** smo već spomenuli što mu fali. On je tip čovjeka, koji je puno sabirao u Parizu uzorke i sve mu se pomelo u glavi i nezna što bi sa svime time. Od Modigliana (Ajša br. 45, Djanum br. 47) zapamtio je jedino velike bademaste oči, ali Modi [illegible] pred svojim portretima [illegible] prost, a pozadina [illegible] mu je jednako važna za ekvilibar bojnih površina kao i figura u prvom planu. Dok Martinovski uopće ne zna kud da je smjesti i šta da s njom počne.

Škrti u boji pejsaži **Ivana Šeremeta** nose u sebi karakteristike kraja gdje su radjeni. Tonski su savladani i slikarski cjeloviti i da nema onih strašnih dviju slika sa figurama pod imenom »kompozicija« (br. 81) i »akt« (br. 82) čovjek bi se sa više pouzdanja mogao nadati daljnjem razvitku umjetnikovom. Jer slikati i izložiti istovremeno i jedno i drugo, svjedoči o posvemašnjem pomanjkanju autokriticizma. A autokriticizam je onaj faktor, koji omogućuje slikaru, da se vodi i probija napred opažajući i uklanjajući nedostatke i pogreške.

Lazar Ličenovski je kao i **Kun** poznat u Zagrebu sa jedne svoje samostalne izložbe. Taj simpatičan, maštan i punokrvan urodenik slikar iz Galičnika trebao bi da zaboravi delakroa-ovsku paletu i koloristički manir, da zaboravi sve ono što je vidio u Parizu, vidio a ne razumio. Da pokuša na bazi onih svojih »Čočeka« sa zagrebačke izložbe izgraditi svoj likovni izraz. I ako on one »Čočeke« nije ozbiljno shvatio, u njima je bilo više njegove jednostavne ličnosti i karakteristike rodnog mu kraja, no u svim sada izloženim platnima. Oni »Čočeci« su bili karikatura, sirovi u boji, nevalerski i zapravo smiješni, no nosili su u sebi po svom sastavu boja, crtežu i sadržaju nešto tragičnog, nešto što uistinu potsjeća na Makedoniju i što stvarno predstavlja njezino današnje slikarstvo.

Uzevši sve to slikarstvo mladih u totalitetu ovakovo kakvo jeste i kad nije i ne može da bude drugačije — pa i čitave grupe »Oblik«, ono je još uvijek bolje i naprednije od ostalih beogradskih likovnih grupa. Svakako i **»Lada« i »Zograf«** nemaju internacionalne uniformnosti pariške škole, ali su u punoj mjeri nosioci one »provincijske šturosti« i likovne reakcije pred kojom s punim pravom strahuje V. Stanojević.

— To je ukus vremena što se zasitilo bezbrojno mnogih ukusa retrospektivno, pluralizam ukusa što se mjestimično raspada u potpunu, uznemirenu bezglavost i suludu, a često neukusnu množinu...« P. Pavlekov.

Kompliciran *(latinski)*

znači zamršen, spleten, nejasan. Kompliciran je ono, što nije jednostavno i jasno, nego je zamršeno. Komplikacija znači zapletaj na pr. u politici ili privredi, ili pogoršanje na pr. u bolesti. Komplicirati znači zamrsiti, učiniti nejasnim ono, što je inače jasno, zaplesti nešto. Kaže se: „Nemoj komplicirati!“ u značenju: „Nemoj zapletati jednostavnu stvar“.